

MEDNARODNA DEJAVNOST INŠPEKTORATA RS ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

International Activities of Inspectorate of the Republic of Slovenia for Education and Sport

UVOD

Zakon o šolski inšpekciji iz 2005 ne vključuje dveh temeljnih sestavin modernih inšpekcijskih služb, in sicer svetovalne vloge organa in mednarodnega povezovanja oziroma sodelovanja z inšpekcijami na področju šolstva in športa. Kljub tem formalnim omejitvam pa se obe navedeni dodatni področji vključujeta v delo Inšpektorata RS za šolstvo in šport (v nadaljevanju: Inšpektorat), saj sta v prihodnje prepoznani kot zelo pomembni. V pričujočem članku se bom usmeril na mednarodno delovanje Inšpektorata.

Prva uradna povezovanja, ki pa so bila bolj priložnostna kot trajneje zasnovana, so se začela leta 2012, in sicer v okviru srečanj inšpektoratov v okviru nekdanje države, najprej v Sarajevu, potem pa leta 2015 tudi v Beogradu. Tematika zadnjega je bila zaščita pravic otrok in učencev v inšpekcijskih nadzorih. Ta srečanja inšpektoratov so bila koristna, vendar pa je bila največja pomanjkljivost spremljanje prenašanja informacij in različnih idej v nacionalne strategije. Inšpektorat je tako dobre prakse in ideje drugih držav uporabil oz. jih uporablja znotraj našega zakonodajnega okvira, temeljite spremljave praks med sodelujočimi državami pa ni bilo, kar pomeni dolgoročno umanjkanje strateškega spremljanja.

Želja Inšpektorata je tako bila, da se mednarodna sodelovanja okrepijo, predvsem na način, da pride do izmenjav znanj in praks med inšpektorati oziroma drugimi razvojno-svetovalnimi organizacijami, ki bodo ciljna, spremljana in na koncu tudi evalvirana.

SICI

Leta 2020 je Inšpektorat tako postal polnopravni član združenja državnih in regionalnih šolskih inšpektoratov SICI s sedežem v Bruslju s trenutno 37 člani, ki so po večini iz EU, Velike Britanije, Zahodnega Balkana in držav nekdanje SZ (npr. Ukrajina, Kazahstan). SICI je bil ustanovljen leta 1995 z osnovnim namenom podpore izboljševanju vzgoje in izobraževanja skozi inšpekcijske procese. Tri temeljne naloge so: podpora profesionalnemu razvoju kompetenc inšpektorjev, podpora in promocija dvo- in večstranskega sodelovanja med inšpektorati ter aktivna vloga pri evalvaciji in kreptvi odličnosti v izobraževanju. Vsi ti konkretni

cilji so postavljeni na rednih letnih generalnih skupščinah, potem pa izvajani na od 3 do 4 letnih delavnicah, v posameznih projektih (npr. vključevanje v Erasmus+) in drugih oblikah sodelovanja.

SICI pripravlja strateške načrte za štiriletna obdobja, kar je ustrezno obdobje od začetka ideje do njenega konca, evalvacije in prenosa med inšpektorate. Biti del tega mednarodnega združenja, zagotavlja forum za učenje drug od drugega in razvoj novih pristopov, pomembnih za različne inšpektorate. Posledično SICI prispeva k splošnemu strokovnemu učenju inšpektorjev po vsej Evropi. S sodelovanjem na dogodkih SICI, vključno z delavnicami in konferencami, se delijo vrhunsko znanje in močna praksa, da se izobraževalnim sistemom in šolam omogoči, da postanejo učeče se organizacije z namenom kakovostnejšega izobraževanja za vse. Ključni izziv za SICI je zagotoviti, da se lahko posamezni inšpektorati prilagajajo in uporabljajo učenje in primere prakse na načine, ki so primerni in usklajeni s posamezno regijo oziroma državo. SICI želi tudi zagotoviti, da bodo njegovi člani lahko predstavili svoje dejavnosti, vire in izzive ter lahko izkoristili skupne nasvete in izkušnje drugih inšpektoratov. SICI gradi na že uveljavljenih mehanizmih za krepitev močnega partnerstva in sodelovalnega dela med inšpektorati, pomembna vloga pa je tudi zagotoviti zmogljivost inšpektoratov za učenje, inovacije in ustvarjanje živahne kulture sodelovanja. Konkretno delo med inšpektorati poteka na delavnicah, katerih namen je podpora partnerstvu in sodelovanju med inšpektorati z izmenjavo informacij, razpravo o relevantnih vprašanjih in z razvijanjem odprtega razmišljanja. Pomembna vloga SICI je tudi možnost medsebojnih konkretnih pregledov med inšpektorati, kjer lahko sodelovanje med dvema ali več državami pomaga razviti kakovostno prakso v vsakem od inšpektoratov.

Ker so vsi inšpektorati pri svojem delu neodvisni, SICI zagotavlja zanesljive in nepristranske vpogledе v delo oziroma evalvacije izobraževalne prakse. Kot organizacija SICI povezuje inšpekcijske ugotovitve vseh svojih članov z raziskavami in prakso ter se vključuje v razpravo o kakovosti evalvacije šol in kakovosti izobraževanja na splošno. To zagotavlja gradnike za inšpektorate, da sodelujejo v razpravah in kritičnih razpravah, da bi skupaj dosegli poglobljeno razumevanje kakovosti izobraževanja in vloge, ki jo ima in-

špekcijska pri podpiranju izboljšav. Razprava je odličen način za oblikovanje mednarodnega razumevanja, sodelovanja in izmenjave idej, ki lahko pomagajo oblikovati način, na katerega lahko inšpektorati vplivajo na kakovost izobraževanja in izboljšanje kakovosti izobraževanja v svojih regijah/državah. Pomembno je tudi, da SICI spodbuja večjo prepoznavnost in pomen načina uporabe inšpekcijskih postopkov za informiranje o izboljšavah izobraževanja. V več članicah SICI zelo tesno sodeluje tudi z ministrstvi in drugimi pedagoškimi institucijami.

Slovenski Inšpektorat je en izmed zadnjih članov, ki so se pridružili SICI, zato je količina informacij in dobrih praks, nastala v 25 letih pred našim članstvom, velika. Ključno spoznanje v slabih dveh letih, odkar smo polnopravni član, je predvsem, da sta delo in vloga našega Inšpektorata zelo drugačna od drugih. Vloga našega Inšpektorata je na nek način tradicionalna, torej da je Inšpektorat v temelju nadzorni organ, da se izobraževalne institucije z nami srečujejo pri inšpekcijskih nadzorih, ki so najpogosteje posledica pobud (pritožb) različnih deležnikov v vzgoji in izobraževanju. Naše delo tako med zavezanci ni prepoznano kot dobrodošlo, čeprav to mnenje med samim nadzorom največkrat spremenijo, saj jim večino nadzora vendarle tudi svetujemo, kako uspešno delati v prihodnje. Take tradicionalne – nadzorne funkcije namreč zahodni del Evrope ne pozna več, vsaj ne kot primarne vloge. Prehod iz »tradicionalnega« razumevanja inšpektoratov se je večinoma začel po letu 2000, temeljna vloga inšpektoratov po Evropi pa je postala svetovalna, po letu 2010 pa usmerjena v kakovost v izobraževanju. V Sloveniji smo se tukaj drugačnemu pristopu približali s samoevalvacijami po izobraževalnih zavodih, prave zunanje evalvacije pa ni (matura oz. NPZ po Evropi nista ključna elementa zunanje evalvacije). Inšpektorati na nek način prevzemajo svetovalno in evalvacijsko vlogo, ki jo pri nas opravljajo druge institucije, npr. Zavod RS za šolstvo, Center RS za poklicno izobraževanje, Pedagoški inštitut. Da bi se lahko ta vloga, ki po svojem bistvu v veliki meri spada v področje inšpektoratov, okrepila tudi v Sloveniji, pa je potreben zasuk miselnosti, ne le v nekem novem zakonodajnem okviru, ampak tudi v prenosu teh vlog in informacij med samimi deležniki. SICI je pri tem lahko Inšpektoratu v veliko pomoč, proces pa ne more biti hiter, saj ni mogoče v letu ali dveh nadomestiti dveh desetletij ali nekoliko manj let dela, kot so ga v večini potrebovale druge članice.

Temelj za prehod iz »tradicionalnega« v moderni inšpektorat bi bili v naši trenutni zakonodaji lahko redni nadzori. Ti pa bi morali biti daljši, večdnevni, in bi vključevali več različnih faz, pri čemer pa je temeljno izhodišče dvostranska in večstranska komunikacija, in sicer: temeljit pogovor o težavah, dilemah vodstva šol (začnemo z ravnatelji oz. direktorji), predstavitev najpogostejših težav, kršitev na splošno (vloga inšpektorjev), pregled vsakoletno določenega področja (pregled stanja na šoli, ugotovitev skladnosti s področno zakonodajo, postavitev ciljev izboljšanja – sodelovalno delo med ravnatelji/direktorji in inšpektorjem), končno predavanje za vse strokovne delavce (večstranska komunikacija, opredelitev medsebojnih vlog). Tak nadzor bi trajal najmanj 3 dni, ponovno pa se spremljava izvede po enem letu in postane stalna. Namen takih nadzorov je okrepiti prav svetovalno vlogo in zagotoviti kakovostno

evalvacijo dela v daljšem časovnem obdobju. Za tak tip inšpekcijskega dela, ki med članicami SICI ni nobena novost in posebnost, pa bi potrebovali jasno zakonsko opredelitev do izrednih inšpekcijskih nadzorov (kakšna bi bila vloga pobud/pritožb in prenos teh na nižje nivoje – šole naj pobude rešujejo same, Inšpektorat pa jih pregleda znotraj prej navedenih rednih svetovalnih nadzorov) in močnejšo kadrovsko zasedenost, saj bi morali biti ti nadzori izvedeni v določenih časovnih okvirih. Le tako je mogoče redno spremljati razvoj posamezne šole. V nekaterih državah je npr. posamezen inšpektor zadolžen za nabor VIZ in je s temi zavodi v stalnem (večletnem) stiku, odnos med njimi pa ni »tradicionalno« nezaželen, saj inšpektor postane poslušalec in usposobljeni svetovalec. To postane tako temelj trajnega sodelovanja, iz katerega potem izide tudi odličnost v izobraževanju, saj bi šole imele merljive cilje, Inšpektorat pa bi jim pri tem pomagal in jim svetoval. Prav odličnost v vzgoji in izobraževanju pa je tema strateškega načrta SICI v novem obdobju.

BILATERALNA TEHNIČNA POMOČ ČRNI GORI

V drugi polovici leta 2021 je Slovenija prevzela polletno predsedovanje Svetu EU, Ministrstvo za zunanje zadeve pa si je kot eno prednostnih nalog zadalo pomoč pri pristopnih pogajanjih z EU na območju Zahodnega Balkana. K sodelovanju pri tehnični pomoči je MZZ pozval različne državne institucije, Inšpektorat se je tako odločil za bilateralno tehnično pomoč Črni gori. Tema dvostranskega sodelovanja je bilo delo Inšpektorata za šolstvo in šport znotraj EU, vpetost v evropsko združenje inšpektoratov SICI in zagotavljanje vključenosti učencev v obvezno šolsko izobraževanje s stališča nadzora in svetovalne vloge. Projekt izhaja iz Uredbe o izvajanju mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči RS, sprejeti na podlagi Zakona o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči RS; naslonil pa se je tudi na sprejeto Agendo za trajnostni razvoj 2030.

Cilja iz Agende 2030, ki smo ju zasledovali, sta cilj 4 (vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar) in cilj 5 (zgraditi vzdržljivo infrastrukturo, spodbujati vključujočo in trajnostno industrializacijo ter pospeševati inovacije). Oba izhajata iz 25., 55. in 58. točke omenjene Agende, in sicer: Zavezuje se, da bomo vsem omogočili enakopravno kakovostno izobraževanje na vseh ravneh, predšolski, osnovnošolski, srednješolski in visokošolski, ter tehnično in poklicno usposabljanje. Vsi ljudje, ne glede na spol, starost, raso in narodnost, tudi invalidi, migranti, domorodna ljudstva, otroci in mladi, zlasti tisti v težkih življenjskih okoliščinah, bi morali imeti možnost za vseživljenjsko učenje, ki naj jim pomaga pri pridobivanju znanja in veščin, s katerimi bodo lahko izkoristili priložnosti ter se celovito vključili v družbeno življenje. Prizadevali si bomo, da bi otrokom in mladim zagotavljali spodbudno okolje za uresničevanje vseh njihovih pravic in zmožnosti, tudi z varnimi šolami ter prek povezanih skupnosti in družin, in tako državam omogočili, da izkoristijo demografsko dividendo (25. točka). Splošni in konkretni cilji trajnostnega razvoja so medsebojno povezani in neločljivi, splošni in

povsod uporabni, upoštevajo različne razmere, zmožnosti in stopnje razvoja v posameznih državah ter spoštujejo njihove politike in prednostne naloge. Posamezni konkretni cilji vsebujejo težnje v svetovnem merilu, vendar si bo vsaka država na podlagi teh izhodišč zastavila svoje cilje ob upoštevanju lastnih okoliščin. Hkrati se bo odločila, kako svetovne cilje vključiti v načrtovanje, politike in strategije na državni ravni. Zavedati se je treba povezav med trajnostnim razvojem in drugim gospodarskim, družbenim in okoljskim dogajanjem (55. točka). Spodbujamo države, ki si prizadevajo večje možne ovire pri uresničevanju našega skupnega programa obravnavati znotraj drugih mednarodnih okvirov, pri tem pa spoštujejo njihovo neodvisno poslanstvo. Program in njegovo uresničevanje naj bi te druge mehanizme dopolnjevala in naj ne bi posegala vanje in v njihove odločitve (58. točka).

Inšpektorat je na tej podlagi določil cilje aktivnosti, ki so segali od osnovnih predstavitev dela obeh sodelujočih držav partneric do specifičnih potreb obeh strani, in sicer:

- predstavitev delovanja Inšpektorata in njegove umestitve v slovenski prostor;
- povezanost z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport;
- sodelovanje med obema institucijama (pri partnerski državi sodelovanje med inšpektoratom in Ministrstvom za izobraževanje, znanost, kulturo in šport ter drugimi pristojnimi ustanovami);
- temeljna zakonska določila delovanja organa (zavezanci za nadzor, področja nadzora, vrste nadzora, prioritete nadzora, ukrepi, sankcije, inšpekcijski in prekrškovni postopki);
- razmerje med šolskim sektorjem in sektorjem za šport; pravne dileme in način reševanja pravno zahtevnejših primerov;
- svetovalna vloga organa;
- spremenjen način dela v času epidemije (sprememba prioritet, povečanje nadzora na terenu, prevzemanje nadzora Zakona o nalezljivih boleznih v delu izobraževanja in športa);
- uporaba novih orodij pri delu organa (aplikacija za delo, novi načini vročanja po e-poti zaradi epidemije, uporaba orodij Zoom in Teams);
- prepoznati razmerja med dečki in deklicami, ki izpadejo iz šolskega sistema, in razloge za to;
- vloga kariernega svetovanja in vodenja v izobraževalnih ustanovah in ustanovah zaradi nastajajočih sprememb na trgu dela (izkušnje partnerske države);
- vloga izobraževanja odraslih v času pandemije in prilagajanje novim pogojem na trgu dela (izkušnje partnerske države);
- predstavitev vpetosti organa v mednarodne organizacije in delo znotraj EU.

Sodelovanje v projektu je potekalo najprej na daljavo prek Zooma, pri čemer smo se povezali tudi z Veleposlaništvom RS v Črni gori in MIZŠ, tako da sta bila ključna govornica ministrica za izobraževanje, prof. dr. Simona Kustec in veleposlanik RS v Črni gori, nj. eks. Gregor Presker, v nadaljevanju pa s konkretnim delom v obeh državah, pri čemer so se izmenjali inšpektorji iz obeh držav. Oba inšpektorata kot ciljni skupini sta se znotraj projekta seznanila s pričakovano različnim pristopom delovanja organov v državah, prepoznali smo skupne točke in dobre prakse; delili dobre prakse (npr. uporaba tehnologije v času pandemije, svetovalna vloga organa, potek nadzorov pri zavezancih, sodelovanje v evropskih ustanovah); si izmenjali dobre prakse, ugotovljene pri delu organa, glede vključenosti otrok v obvezno izobraževanje (neobiskovanje pouka) ter razmerja med dečki in deklicami, ki izpadejo iz šolskega sistema, in razloge za to.

Bilateralna tehnična pomoč je v primerjavi s SICI podobna njihovim delavnicam, saj je šlo za konkretno sodelovanje med dvema državama. Prednost obeh držav partneric je tudi v tem, da imata vzpostavljeno podobno delovanje obeh organov, Črna gora je že pred leti za osnovo svojega dela prevzela tudi slovenske ideje, vendar pa so se njihove inšpekcije povezale v Upravo za inšpekcijske zadeve, ki je krovna institucija, v kateri so združeni inšpektorati, ki so v Sloveniji samostojni. Organizacijsko je taka uprava smiselna, saj delo poteka lažje in hitreje, stroški dela pa se znižajo, saj so se skupne službe združile. Partnerski državi smo pomagali predvsem pri idejah, kako učinkoviteje voditi inšpekcijske nadzore – naslonili smo se na izhodiščno temo tehnične pomoči, pri čemer jim je zelo ustrezal način vodenja inšpekcijskih nadzorov prek posebne aplikacije, ki jo uporabljamo. Vsebinsko sta si obe državi podobni, tudi v Črni gori ima inšpekcija »tradicionalno« vlogo, zato jim je bila zelo zanimiva naša svetovalna vloga, predvsem v obliki predavanj strokovnim delavcem. Obe državi pa bosta morali preiti iz te tradicionalno prepoznane vloge v modernejši sistem, kot ga že izvaja SICI. Sodelovanje med Črno goro in Slovenijo ima tako tudi v prihodnje perspektivo, saj si bosta obe partnerici lahko v pomoč pri prehodu v sodobno inšpekcijo.

SKLEP

Mednarodno sodelovanje Inšpektorata je prihodnost, saj se mora organ odpreti navzven in se strokovno razviti ter preoblikovati, pri čemer bo temelj sodelovanje v mednarodnem združenju inšpektoratov SICI. To je platforma, v kateri je velik nabor znanj in prakse za nadaljnje delo, usmerjeno stran od tradicionalne nadzorne vloge inšpektoratov v svetovalno vlogo in organ za prepoznavanje ter krepitev kakovosti v vzgoji in izobraževanju. Posamezni dvo- ali večstranski projekti, kot je bila bilateralna tehnična pomoč Črni gori v letu 2021, so prav tako pomembni, saj se med dvema ali tremi partnerskimi državami hitreje in jasneje pokažejo prednosti in ločnice, ki so temelj za premislek o konkretnem preoblikovanju lastne inšpekcijske službe in njene prihodnje vloge.